

11/6/2013

פרופ' יואל נורמן ז"ל: תרומתו למחלקה לפסיכולוגיה באוניברסיטה העברית
בירושלים ולפסיכולוגיה

יואל נורמן, פרופ' אמריטוס במחלקה לפסיכולוגיה באוניברסיטת חיפה, נפטר בטרם עת בחודש מאי 2013 לאחר מחלה. תחומי המחקר שלו שבו בצע מחקרים חשובים, היו תפיסה חזותית, הקשר בין תהליכים נוירולוגיים ותפיסה, כולל תיאוריה ומחקר מעבדתי והנדסת אנוש.

יואל קבל את הדוקטורט שלו מהאוניברסיטה העברית בירושלים, בה היה דוקטורנט ועוזר מחקר של דני כהנמן. יואל היה בין הראשונים לקבל דוקטורט בפסיכולוגיה באוניברסיטה העברית. באותם ימים, שנות הששים והשבעים במאה הקודמת, המחלקה לפסיכולוגיה שכנה בבניין לוי בקמפוס גבעת רם. המעבדה, (חדר אחד) המזכירות וחדרי המורים והאסיסטנטים היו כולם לאורך מסדרון אחד בבניין.

ההשפעה של יואל על התפתחות המחלקה לפסיכולוגיה בירושלים הייתה גדולה. בגלל חוסר כוח אדם ניהולי, היה מצופה ממורי המחלקה וגם ממעט הדוקטורנטים שהיו, לקחת חלק פעיל גם בתפקידי ניהול במחלקה, כולל הזמנות ציוד, פיקוח על הספרייה, ומגעים עם הפקולטה והנהלת האוניברסיטה. יואל תמיד עשה מעל ומעבר כדי לעזור לאחרים בכל תחום ועניין. לימים אשתו גבי, שתיבדל לחיים ארוכים וטובים, קבלה את התפקיד של מנהלנית של המחלקה, שבו גם היא תרמה הרבה.

אך התרומה של יואל הייתה בעיקר מתן סיוע במחקר לתלמידים אחרים וגם לחוקרים. הוא היה תמיד מוכן לדון בכל סוגיה עיונית או מתודולוגית, ולחשוב ביחד על דרכים לביצוע מחקר או להציע סוגי ציוד מתאימים לביצוע המשימה. הסקרנות שלו הייתה בלתי נלאית, היה שואל, מדרבן ומעודד וכך השפיע על המחקר וההוראה שהתרחשו והתפתחו במחלקה. הוא התעניין בכל סוגיה גדולה כקטנה בתחום עבודתו, ובשונה מהרבה חוקרים, גם מחוצה לו. לא מעט הפקתי תועלת משיחותיי עם יואל.

כשפנו אלי אז מן האיגוד העולמי לפסיכולוגיה מדעית לכתוב מאמר על הפסיכולוגיה במדינת ישראל כחלק מסיקור עולמי בנושא, בקשתי מיואל להצטרף אלי בחיבור המאמר. הייתה זו בחירה נכונה: אפשר היה אז להכיר את הנעשה בארץ בכל תחומי הפסיכולוגיה, ויואל באמת ידע.

המשפחות שלנו גרו אז בקרבת מקום ונפגשנו לעתים עם יואל, גבי ובנותיהם. יואל היה איש משפחה מסור ואוהד.

יואל התקדם להיות אחד המובילים בחקר התפיסה החזותית בארץ. אין זה תחומי ואין זה המקום לסיקור של כל פועלו של יואל, אך להלן כמה דוגמאות בהם היו לו הישגים בולטים. הוא היה שותף למחקרים ומאמרים של דני כהנמן בתחום המסוך החזותי (visual masking) עם השלכות להבנת תהליכים מרכזיים ופריפרליים בתפיסה של צורות. לאחר מכן פיתח תחומי עניין משלו, למשל, הוא חקר יחד עם אשר קוריאט את השפעת רוטציה של אותיות ומלים על תפיסתן. הוא גם בצע מחקרים בתפיסה במשותף עם כמה וכמה חוקרים דגולים נוספים.

שתי דוגמאות מן הזמן האחרון, אחת בתחום העיוני ואחת בתום היישומי, ידגימו את רוחב העניין והתרומה של יואל, תכונה לא שכיחה בימינו. דוגמה אחת היא תרומתו לתיאוריה בפסיכולוגיה. ב-2002 פרסם מאמר, פרי המחשבה שלו, המציע שילוב בין שתי תיאוריות קלאסיות בתפיסה שנחשבו כנוגדות אחת את השנייה. יואל הציע שתיאוריות אלה מתייחסות למערכות שונות של תפיסה, כך שמדובר בשני תהליכים ששניהם קיימים ופועלים בתיאום. לדעתי לגישה זו השלכות לגבי תחומים אחרים בפסיכולוגיה שבהם יש לכאורה סתירה בין הדגש על תהליכים פנימיים לעומת השפעה חיצונית.

הדוגמה השנייה היא מהמחקר היישומי. יואל היה איש מעשה, והיה אחד החלוצים והבולטים בתחום הנדסת אנוש בחברה הישראלית. לאחרונה נתקלתי בדו"ח שכתב ב-2011 על מחקר בחסות הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים. המחקר, שבדק אנשים בסימולאטור לנהיגה, הראה שיש השפעה של שלטי חוצות בכבישים על פיקסציה חזותית של נהגים ועל טיב הנהיגה. תוצאות המחקר מפרטות את התנאים שבהם יש השפעה כזו והתנאים שבם אין השפעה. יישום של תוצאות אלה עשוי להציל חיים.

יואל נורמן, איש חביב ובעל חוש הומור שקט, לא חיפש גדולה לעצמו ותרם לאחרים ולמדע. למרות שלא היה מגע רב בינינו בשנים האחרונות, נתגעגע איליו: חבל על דאבדין ולא משתכחין. יהי זכרו ברוך.

צ'רלי גרינבאום